

MONETARNA POLITIKA, Ivo Perišin, Antun Šokman i
Ivan Lovrinović, 2001. Fakultet ekonomije i turizma
»Dr. Mijo Mirković«, Pula, 456 str.

Prikaz*

Jedno od najizrazitijih obilježja svijeta u kojem danas živimo jest proces globalizacije. Taj proces utječe na sva područja i oblike društvenog života, uključivši gospodarstvo, politiku, znanost, poljoprivredu itd. Globalizacija je uvelike utjecala na povećanje obujma međunarodne razmjene i na povećanje mobilnosti ključnih činitelja proizvodnje rada i kapitala. Dakako, globalizacija je utjecala na nestajanje granica u povezivanju različitih dijelova svijeta, ali i na nestajanje granica u monetarnom području života.

Kao što je globalizacija dio našeg života, tako je i funkcioniranje cjelokupnoga današnjeg svjetskog gospodarstva teško zamislivo bez novca. Novac se nalazi svugdje i svuda oko nas, u najrazličitijim oblicima. Različite vrste robe upotrebljavane su tijekom povijesti kao novac (stoka, duhan, srebro, zlato, obveznice pojedinaca). Jednako tako, novac je roba koja je ljudima služila za plaćanje i pojavljivao se u različitim oblicima: kao robni, kovani, papirni i knjižni. Kao i svako tržište, i novčano na jednoj strani obilježavaju značajke ponude, a na drugoj potražnje. Novčana se politika mijenja i te su promjene, naravno, zanimljivije ako se relativno mijenja ponuda novca u odnosu prema potražnji.

Kako se monetarna politika bavi novcem kao sredstvom razmjene, kreditima i novčanokreditnim odnosima, ona proučava cijeli sklop novčanih odnosa, sve komponente novčane mase i uzroke njihove promjene. Temeljna zadaća svake monetarne politike koju središnja banka provodi, kao dio makroekonomske politike jest kontroliranje ponude novca u optjecaju, kamatnih stopa i uvjeta kreditiranja. Glavni instrumenti kojima to središnja banka postiže jesu operacije na otvorenom tržištu (središnja banka kupuje/prodaje državne obveznice), promjene stope obveznih pričuva te promjene eskontne stope središnje banke.

No složenost financijskih i monetarnih odnosa te brojni drugi čimbenici utječu na to da središnja banka kao najviša monetarna vlast svake zemlje mora biti vrlo oprezna i pažljiva u svome svakodnevnom reguliranju monetarnih i financijskih kretanja. Osim

* *Primljeno* (Received): 20.11.2002.

Prihvaćeno (Accepted): 4.12.2002.

monetarnih čimbenika, važno je i postojanje nemonetarnih čimbenika koji utječu na stanje financija.

Cjelokupnu problematiku novca i novčane politike te detaljnije informacije o tim fenomenima možemo naći u knjizi *Monetarna politika* trojice autora akademika Ive Perišina i dvaju profesora Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, dr. Antuna Šokmana i dr. Ivana Lovrinovića. Knjiga je podijeljena na šest većih cjelina koje se sastoje od manjih dijelova.

U prvom dijelu autori kratko opisuju osnovne teorije o novcu i kreditu koje objašnjavaju suvremene novčane agregate, stvaranje i poništavanje novca, pojavne oblike novca i ostalo. Taj nas dio polako uvodi i u složenost monetarnih odnosa i važnost koju ima monetarna politika za gospodarstvo bilo koje zemlje.

Drugi dio bavi se pitanjima monetarnih agregata odnosno skupom financijskih instrumenata (oblika) jednakog stupnja likvidnosti koje, kako autori naglašavaju, monetarne statistike pojedinih zemalja danas iskazuju u vrlo širokom spektru od M0 do M4.

Odnos količine novca u nekom gospodarstvu odnosno novčane mase i realnih gospodarskih kretanja izravno utječe na pojedina gospodarska stanja koja se mogu pojaviti u nekom gospodarstvu poput inflacije, recesije, nezaposlenosti i deflacije. Upravo je stoga posebno obrađen i utjecaj pojedinih činitelja na promjenu količine novca u optjecaju kao što su kreditna aktivnost banaka i devizne transakcije. Na taj se način obrađuju i pitanja domaće i međunarodne likvidnosti gospodarstva odnosno sposobnosti izvršavanja obveza te pitanja čimbenika koji utječu na stupanj likvidnosti.

U trećem dijelu analiziraju se utjecaji novca na gospodarsku aktivnost, uloga monetarne politike u gospodarskoj aktivnosti i problematika teorija inflacije od one zasnovane na kvantitativnoj teoriji novca do teorije J. M. Keynesa. Najveća pozornost pridana je pitanjima stabilnosti cijena kao temeljnom cilju monetarnih politika mnogih zemalja odnosno inflaciji koja izravno utječe na životni standard. Posljedica borbe protiv inflacije obično je smanjenje proizvodnje, zaposlenosti i potrošnje što još dodatno narušava životni standard. Uzroke inflacije možemo pronaći u prevelikoj potražnji, najčešće zbog viška novca u optjecaju, u porastu troškova koji se svode na nadnice, pri čemu plaće rastu više od produktivnosti, ili u dubljim problemima pri kojima poremećaji u jednom gospodarskom sektoru izazivaju opći porast cijena. Istodobno postoje i psihološke teorije inflacije koje su u knjizi također obrađene.

Četvrti dio obrađuje instrumente monetarne politike, banke i bankarske poslove. Monetarnu politiku svake zemlje vodi središnja banka. Kako bi uspješno osiguravala stabilan gospodarski rast zemlje, stabilnost domaće valute i njezin devizni tečaj, središnja banka mora raspolagati odgovarajućim ovlastima i dovoljnim brojem instrumenata. Instrumenti monetarne politike služe središnjoj banci za uspješno reguliranje količine novca u optjecaju. Od instrumenata koji postoje središnje se banke mogu koristiti ovima: politikom otvorenog tržišta, politikom refinanciranja (diskontna i lombardna politika), politikom pričuva likvidnosti i selektivnom kreditnom politikom, ali i drugim dodatnim instrumentima poput moralnog uvjeravanja ili džentlmenskih sporazuma te politikom privlačenja depozita poslovnih banaka od središnje banke kako bi se sterilizirali viškovi njihove likvidnosti i spriječila njihova ekspanzija putem povoljne kamatne

stope. Depozitni novac u tom ima ključnu ulogu jer je to novac koji banke stvaraju svojom kreditnom aktivnošću. Odatle i jedna od važnijih uloga središnje banke, a to je kontrola kreditne aktivnosti banaka. Središnje banke to čine kreiranjem i reguliranjem potraživanja banaka prema samima sebi. Banke su glavni subjekt emisije novca i najvažniji segment transmisijskog mehanizma. Utjecaj središnje banke na optjecaj novca ostvaruje se posredno, putem njezina utjecaja na tržište i to utjecajem na ponašanje banaka, pa su banke i bankarski poslovi obrađeni u nastavku poglavlja.

Peti dio kratko i sažeto prikazuje stanje monetarnoga i bankarskog sustava Hrvatske. Dakako, u ovom dijelu nije zaobiđena povijesna nota ni odrednica, a osobito problemi koji su opterećivali i još opterećuju domaći monetarni sustav.

Zadnji, šesti dio knjige obrađuje različita međunarodna monetarna pitanja od deviznih tečajeva, razvoja Europske monetarne unije (EMU), Međunarodnoga monetarnog fonda (MMF-a) i pitanja međunarodne likvidnosti i međunarodnih plaćanja.

Ova je knjiga u različitim oblicima doživjela 11 izdanja, ali sama je priroda promjena u području monetarne politike nagnala autore, kako su i sami priznali, da prvotni naslov *Monetarno kreditna politika* promjene u *Monetarna politika*. Knjiga se od 1963. godine upotrebljava kao studentski udžbenik i priručnik mladim financijskim i bankarskim stručnjacima na sveučilištima u Hrvatskoj, ali i šire u krugu korisnika. Tekst knjige je tijekom godina izmjenjivan i dopunjavan, u skladu s modernim spoznajama, utjecajima i inovacijama o novcu, monetarnim instrumentima, inflaciji, monetarnim agregatima itd., koji su se događali diljem svijeta.

Sve to i brojne godine uporabe ove knjige kao udžbenika na fakultetima, među ostalim govori o njezinoj neospornoj vrijednosti i kvaliteti. Ipak, najveći doprinosi potvrda vrijednosti ove knjige brojni su studenti ekonomskih fakulteta koji nakon studija ekonomskih znanosti zauzimaju važna mjesta u monetarnom i financijskom sustavu Hrvatske.

Nažalost, jedan od autora ove knjige i veliki stručnjak s područja monetarnih financija dr. Antun Šokman u međuvremenu je preminuo, pa mu i ovim putem želimo izraziti duboku zahvalnost za rad na ovakvoj knjizi. Ujedno iskazujemo žaljenje za stručnjakom čije će znanje zasigurno nedostajati studentima Ekonomskog fakulteta u Zagrebu.

Vjekoslav Bratić